

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ
ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ**

Սույնը գիտության դերի և նշանակության, Հայաստանի Հանրապետության գիտության ոլորտում առկա խնդիրների և դրանց առաջնահերթ լուծումների մասին հայեցակարգային դրույթների համակարգ է:

Ժամանակակից աշխարհում հասարակության և տնտեսության զարգացման կարևոր գործոններից է գիտական և գիտատեխնիկական, այդ թվում ինովացիոն գործունեությունը: Գիտությունն է այն ներուժը, որը հնարավորություն է տալիս կարճ ժամանակահատվածում լուծելու մրցունակ տնտեսության կայացման խնդիրը: Գիտատար արտադրությունն է հանդիսանում տնտեսության փաստացի և արագընթաց զարգացող հատվածը, մեծապես ազդելով նրա մյուս ճյուղերի վրա:

Գիտությունն է, որ 21-րդ դարի աշխարհում Հայաստանի Հանրապետության համար կարող է ապահովել բարեկեցիկ ապագա և առաջադիմելու հնարավորություն: Առանց մտավոր ներուժի աճի, որը պայմանավորված է կրթության և գիտության զարգացմամբ, չի հաջողվի լուծել սոցիալ-տնտեսական բարդ խնդիրներ, հասնել քաղաքացիական համաձայնության, կառուցել զարգացած ժողովրդավարական հասարակություն:

Հայաստանի Հանրապետության համար կարևորագույն ռազմավարական խնդիր համարելով գիտության զարգացումը և տեխնոլոգիական առաջընթացը, անհրաժեշտ է ապահովել այդ ուղղությամբ իրականացվող պետական քաղաքականության արդյունավետության բարձրացումը: Գիտական և գիտահետազոտական աշխատանքների արդյունքների ներդրման արդյունավետ համակարգի կազմակերպումը կապահովի Հայաստանի տնտեսության վերընթաց զարգացումը:

1. Գիտության ոլորտի ներկա վիճակը

Հայաստանի Հանրապետությունում գիտությունը՝ որպես երկրի անվտանգության ապահովման, տնտեսության զարգացման, կրթության, մշակույթի և հասարակության առաջընթացի կարևորագույն գործոն, գտնվել է պետության ուշադրության ներքո: Հանրապետության գիտական ներուժը, որոշ հաշվարկներով, կազմում է շուրջ 20 հազար մարդ: ՀՀ պետական բյուջեից ֆինանսավորվող գիտական ծրագրերի և թեմաների իրականացման գործում ներգրավված են շուրջ 7 հազար գիտնականներ և գիտական աշխատողներ: Անկախության տարիներին որոշ չափով պահպանվել է Հայաստանի Հանրապետության գիտական ներուժը, գիտնականների ազատ ստեղծագործելու իրավունքը, ի հայտ են եկել ոչ պետական գիտական կազմակերպություններ և գիտական հիմնադրամներ, ներդրվել է պետական բյուջեից գիտական ծրագրերի և թեմաների մրցութային և ծրագրային ֆինանսավորման համակարգը, ընդլայնվել է գիտական կազմակերպությունների ինքնուրույնությունը, միջազգային գիտական և գիտատեխնիկական համագործակցությունը: Որոշ չափով ձևավորվել է օրենսդրական և նորմատիվ իրավական դաշտը: Գիտության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական սկզբունքները ձևակերպվել են «Գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքում (ընդունվել է 2000 թ. դեկտեմբերին), Հայաստանի Հանրապետությունում գիտության զարգացման հայեցակարգում (ՀՀ կառավարության կողմից հավանության է արժանացել 2001 թ. ապրիլին): Սակայն գիտության ոլորտում հիմնարար բարեփոխումների իրականացումն անհարկի ձգձգվեց, ինչը հանգեցրեց նրան, որ կուտակվել են բազմաթիվ խնդիրներ, որոնք առաջնահերթ լուծումներ են պահանջում:

Գիտության ոլորտում միասնական քաղաքականության մշակման և արդյունավետ իրականացման գործում հիմնական խոչընդոտներից են պետական կառավարման միասնական համակարգի բացակայությունը, գիտական կազմակերպությունների գերատեսչական տարանջատվածությունը ակադեմիականի, բուհականի, ճյուղայինի: Չնայած օրենսդրական և նորմատիվ իրավական դաշտի որոշ բարելավմանը և գիտական կազմակերպությունների ինքնուրույնության ընդլայնմանը, պետական կառավարման գործող ոչ արդյունավետ համակարգը ձևավորվել է գերատեսչական շահերի և անձի գործոնի ազդեցության տակ: Առկա գիտական ենթակառուցվածքները չեն ապահովում գիտական ներուժի արդյունավետ օգտագործումը: Գիտական անկախ փորձաքննության

բացակայությունը չի նպաստում ոլորտի արդյունավետ կազմակերպմանը: Պետության կողմից գիտությանը կոնկրետ ձևակերպված և հասցեագրված պատվերների բացակայությունը, գիտության ոլորտի առևտրայնացման, գիտական արդյունքի ապրանքայնացման ցածր մակարդակը, ինովացիոն գործունեության համար համապատասխան պայմանների, գիտական արդյունքների ներդրման արդյունավետ համակարգի դանդաղ ձևավորումը նույնպես խոչընդոտում են ոլորտի զարգացմանը:

Գիտական ներուժի վերարտադրությանը նպատակաուղղված քաղաքականության բացակայությունը հանգեցնում է գիտական կազմակերպություններում և բուհերում գիտական և գիտամանկավարժական կադրերի երիտասարդացման անբավարար մակարդակին: Օրախնդիր է դարձել որակյալ գիտական կադրերի, առաջին հերթին երիտասարդների արտահոսքը գիտության ոլորտից, այդ թվում արտերկիր: Գիտական և գիտամանկավարժական կադրերի պատրաստման ծրագրերի խիստ անբավարար ծավալները և երիտասարդ գիտնականների արտահոսքը վտանգավոր սահմանագծի է մոտեցրել ինչպես գիտական դպրոցների պահպանումն ու զարգացումը, այնպես էլ բուհերում որակյալ գիտամանկավարժական կազմի ապահովման հարցը:

Միջազգային գիտական և գիտատեխնիկական համագործակցությունը անբավարար է կազմակերպված: Պետական մակարդակով կոնկրետ և հասցեագրված քայլեր չեն կատարվում Հայաստանում առկա և ձևավորվող գիտական հեռանկարային ուղղությունները արտերկրի նմանօրինակ ուղղությունների հետ ինտեգրելու գործում: Հստակ պաշտպանված չէ գիտնականի հեղինակային իրավունքը և անուշադրության են մատնված գիտական արդյունքի ապրանքայնացման և արտերկրում դրա իրացման հարցերը:

Բացասական երևույթներից են նաև միասնական գիտական տեղեկատվական համակարգի, ոլորտում ժամանակակից գիտատեխնիկական բազայի բացակայությունը, գիտության և կրթության ինտեգրման անբավարար մակարդակը:

Գիտության ոլորտում ստեղծված նմանօրինակ վիճակի հիմնական պատճառներից են պետական բյուջեից ֆինանսավորման չնչին ծավալները (ՀՆԱ-ի մոտավորապես 0,3 տոկոսը) և դրա ցածր արդյունավետությունը: Անգամ պետական բյուջեից ֆինանսավորման բազմաձևության (նպատակային-ծրագրային, բազային, պայմանագրային (թեմատիկ) ներդրման պայմաններում, գիտության ոլորտում ներկայիս առանց այդ էլ խիստ անբավարար ֆինանսական հատկացումները փոշիացվում են, ամբողջովին չծառայելով գիտության զարգացման խնդրին:

Գիտության ոլորտի ներկա վիճակը օրվա հրամայական է դարձրել արդյունավետ գործող, արդիական գիտակրթական համակարգի ձևավորումը Հայաստանում: Գիտության ոլորտի բարեփոխումների ռազմավարությունը պետական մարմիններից, իշխանության բոլոր օղակներից և հասարակությունից պահանջում է համակարգված կառուցողական գործունեություն: Բարեփոխումների ձախողումը կարող է հարվածի տակ դնել երկրի ապագան:

2. Գիտության ոլորտում առկա խնդիրների առաջնահերթ լուծումները

Գիտության ոլորտում բարեփոխումների հիմնական նպատակն է գիտելիքի վրա հիմնված տնտեսության և հասարակության ստեղծումը, որում վճռորոշ դերակատարություն պետք է ունենա պետությունը:

Գիտական ոլորտի բարեփոխումները պետք է ընթանան մի կողմից գիտական համակարգի կառավարման արդյունավետության բարձրացման և ենթակառուցվածքների արդիականացման ու կատարելագործման, մյուս կողմից ըստ գիտության գերակա ուղղությունների գիտական կազմակերպությունների աշխատանքների նորովի կազմակերպման, գիտական կադրերի նպատակային պատրաստման և տեղաբաշխման, նրանց աշխատանքների արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ: Գիտության ոլորտի բարեփոխումների բարդ և բազմակողմ խնդրի մանրամասնեցված ծրագրավորումը և իրականացվող միջոցառումների ու մեխանիզմների մշակումն ու օգտագործումը կպահանջի այդ գործընթացների բարձրորակ կառավարում՝ ոլորտի առանձնահատկություններին համապատասխան մոտեցումների կիրառությամբ և կառավարման բարձր մասնագիտական կարողություններ ունեցող կադրերի օգտագործմամբ:

Դրա համար առաջնահերթ անհրաժեշտ է.

·ձևավորել գիտության ոլորտի պետական կառավարման միասնական համակարգ,

- զգալիորեն ավելացնել գիտության ֆինանսավորման ծավալները, հստակեցնել ֆինանսավորման ձևերը և մեխանիզմները, բարձրացնել ֆինանսավորման արդյունավետությունը,
- բարձրացնել գիտական կազմակերպությունների գործունեության արդյունավետությունը,
- ապահովել գիտական ներուժի արդյունավետ, նպատակային վերարտադրությունը,
- արդիականացնել, որոշ դեպքերում նաև ստեղծել գիտության ոլորտի նոր ենթակառուցվածքներ, նյութատեխնիկական բազա, ապահովել գիտնականներին լիարժեք գիտական տեղեկատվությամբ,
- ստեղծել գիտության ոլորտի գիտական անկախ փորձաքննության արդյունավետ համակարգ,
- հստակեցնել գիտության գերակա ուղղությունները,
- ապահովել գիտության և կրթության ինտեգրումը,
- նպաստել գիտական արդյունքի ապրանքայնացմանը և դուրսբերմանը ներքին և արտաքին շուկա:

1. *Գիտության ոլորտի պետական կառավարման միասնական համակարգի ձևավորում*

Գիտության ոլորտի պետական կառավարման միասնական համակարգի ձևավորման համար անհրաժեշտ է գիտության ոլորտի կառավարման բոլոր մակարդակներում իրականացնել գործառնությունների ճշգրտում ու հստակեցում: Այդ ուղղությամբ առաջնահերթ քայլերից է գիտության ոլորտի կառավարման համակարգի, դրա մեխանիզմների արդիականացումը, պետական պատվերի ձևավորման ու տեղադրման, գիտական հետազոտությունների կազմակերպման, գիտական արդյունքի ստացման ու ներդրման մեխանիզմների հստակեցումը և հասցեականացումը: Այդ մեկնակետով է, որ պետք է քննարկել պետական կառավարման լիազոր մարմնի կարգավիճակը և գործառնությունը, որը հանդես է գալու ՀՀ Կրթության և գիտության նախարարության համակարգում որպես պետական կոմիտե:

Այդ մարմնին է վերապահվելու գիտության ոլորտում պետական քաղաքականության մշակումը ու իրականացումը: ՀՀ վարչապետին կից կազմավորվող գիտության և տեխնոլոգիաների խորհուրդը պետք է քննարկի և հաստատի գիտության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական սկզբունքները, լուծի այդ քաղաքականության իրականացման գործում համադրման խնդիրները:

2. *Գիտության ֆինանսավորման ծավալների ավելացում, ձևերի հստակեցում, ֆինանսավորման արդյունավետության բարձրացում*

Գիտության ֆինանսավորման ծավալների ավելացումը սերտորեն կապված է ՀՀ միջնաժամկետ ծախսային ծրագրում ներառված, հայեցակարգային դրույթներից բխող համապատասխան ծրագրերի իրագործման հետ: Այդ աճը կապահովվի գիտության ոլորտում հաջող իրականացված բարեփոխումներին համընթաց ՀՆԱ-ի նկատմամբ ՀՀ պետական բյուջեից գիտությանն ուղղված միջոցների էական և կտրուկ աճով: Արտաբյուջետային միջոցները գիտության մեջ ներգրավվելու նպատակով անհրաժեշտ է ստեղծել ներդրումային բարենպաստ միջավայր:

Անհրաժեշտ է նաև օրենսդրորեն ամրագրել և իրականացնել համաֆինանսավորման սկզբունքը, ինչը հնարավորություն կընձեռի համադրել և կանոնակարգել արտերկրից և տարբեր միջազգային կազմակերպություններից լրացուցիչ ֆինանսական միջոցների ներգրավումը գիտության ոլորտ: Դրա համար անհրաժեշտ է հիմնարար և կարևորագույն կիրառական նշանակություն ունեցող գիտական հետազոտությունների ծրագրերի և գիտական թեմաների ֆինանսավորումը մրցութային կարգով իրականացնել պետության կողմից ստեղծված գիտական հիմնադրամի միջոցով: Անհրաժեշտ է մշակել գիտության զարգացման միջազգային, տարածաշրջանային ծրագրեր և ակտիվորեն մասնակցել դրանց իրականացմանը, ապահովել գիտական սփյուռքի հետ սերտ շփումներ, երկարաժամկետ համատեղ ուսումնասիրություններ իրականացնել, կազմակերպել սեմինարներ և ամառային դպրոցներ և այլն: Կարևոր է ինտեգրումը եվրոպական գիտական տարածք: Ինտեգրման գործառնությունների իրականացման համար պետության առջև լուրջ խնդիրներ են առաջանում գիտության կազմակերպման նոր մոդելի, ֆինանսավորման նոր մեխանիզմների, միմյանց կրկնող գիտական կազմակերպությունների նկատմամբ կազմակերպչական նոր մոտեցումների մշակման և իրականացման տեսակետից:

Անհրաժեշտ է մշակել նաև գիտական ծրագրերի և թեմաների ֆինանսավորման այնպիսի մեխանիզմներ, որով բացառվի պետության կողմից տրվող առանց այն էլ սուղ միջոցների փոշիացումը: Պահպանելով ֆինանսավորման բազմաձևությունը, այն պետք է իրականացվի բացառապես մրցութային կարգով, ծրագրային հիմնավորման սկզբունքով և հասցեագրված: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է կատարելագործել պետությունից գիտական և գիտատեխնիկական գործունեությանն ուղղված ֆինանսավորման ձևերը, հստակեցնել դրանց չափանիշները և մեխանիզմները՝ ապահովելով համապատասխան չափորոշիչներով միջոցների հասցեագրված հատկացումը, պատասխանատվության սահմանումը:

Բազային ֆինանսավորումը պետք է իրականացվի գիտակազմակերպչական ու հիմնարար և կարևորագույն կիրառական հետազոտական ծրագրեր իրականացնող գիտական կազմակերպությունների (գիտական ինստիտուտներ, կենտրոններ) և գիտակրթական ենթակառուցվածքների (լաբորատորիաներ, այդ թվում նաև բուհերի) պահպանման և զարգացման նպատակով, ինչպես նաև առանձին եզակի և կոլեկտիվ օգտագործման բնույթ ունեցող սարքավորումների ձեռքբերման համար, մրցութային կարգով՝ ըստ գիտության գերակա ուղղությունների:

Պետական նպատակային ծրագրային ֆինանսավորումը պետք է իրականացվի համապետական նշանակության ռազմավարական ծրագրերի շրջանակներում, գիտական և գիտատեխնիկական հիմնավորմամբ հետազոտական ծրագրերի ձևով: Նպատակային ծրագրային ֆինանսավորմամբ իրականացվող ծրագրերը պետք է առավելապես կիրառական բնույթի լինեն և առաջադրվեն համապատասխան գերատեսչությունների կողմից: Նպատակային ծրագրային ֆինանսավորման կարգը անհրաժեշտ է լրամշակել և համապատասխանեցնել պետության կողմից առաջադրված խնդիրների լուծմանը:

Պայմանագրային (թեմատիկ) ֆինանսավորումը պետք է վերածվի իրական շնորհային համակարգի: Պայմանագրային (թեմատիկ) ֆինանսավորումը կոչված է գիտության գերակա ուղղությունների շրջանակներում ապահովելու առանձին արդիական հետաքրքրություններ կայացնող խնդիրների լուծումը, որոնք կարող են հանգեցնել նոր գիտական հետազոտությունների կամ գիտատեխնիկական մշակումների:

3. *Գիտական կազմակերպությունների գործունեության արդյունավետության բարձրացում*

Տարբեր գերատեսչությունների ենթակայության տակ այժմ գործող կազմակերպությունների գործունեության արդյունավետության բարձրացումը հնարավոր է միայն դրանցից յուրաքանչյուրի աշխատանքը նպատակաուղղելով գիտության վերը նշված հիմնական գործառնություններից որևէ մեկի հասցեագրված կատարմանը: Գիտական կազմակերպությունը կգործի և բազային ֆինանսավորում կստանա հասցեագրված գործառնությամբ կատարելու համար:

Գիտական կազմակերպությունների գործունեության արդյունավետության բարձրացման նպատակով առաջնահերթ անհրաժեշտ է իրականացնել գիտական կազմակերպությունների գիտական և նյութական գույքագրում: Այնուհետև անհրաժեշտ է իրականացնել համապատասխան կառուցվածքային (ինստիտուցիոնալ) բարեփոխումներ: Անկախ գերատեսչական պատկանելության անհրաժեշտ է միավորել միևնույն գիտական ուղղության պետական գիտական կազմակերպությունները, ստեղծելով հիմնադրամի կազմակերպափրավական կարգավիճակով գիտական կենտրոններ (դրանցում առանձին ֆինանսատնտեսական և կազմակերպափրավական ինքնուրույնություն ունեցող ստորաբաժանումների գործունեության ապահովմամբ, գիտական կենտրոններում ժամանակակից մենեջմենթի արմատավորմամբ):

Գիտական կազմակերպություններում, այդ թվում նորաստեղծ կենտրոններում, անհրաժեշտ է հստակեցնել տնօրենի և գիտական խորհրդի իրավասություններն ու պարտականությունները, դրանցում մի կողմից արմատավորելով ժամանակակից մենեջմենթը (գործադիր տնօրենի պաշտոնի արժեքավորմամբ, վարչական ղեկավար պաշտոններում նշանակվածների նկատմամբ ռոտացիայի սկզբունքի կիրառմամբ, դրանցում առանձին ֆինանսական, տնտեսական և կազմակերպական ինքնուրույնություն ունեցող ստորաբաժանումների գործունեության ապահովմամբ), մյուս կողմից վարչական ազդեցությունից հանելով գիտական քննարկումների ու որոշումների ընդունման գործառնությունները՝ գիտական խորհրդի ղեկավարումն իրականացնելով տվյալ ուղղության գիտական ղեկավարի միջոցով:

Անհրաժեշտ է հստակեցնել բուհերում գիտական ստորաբաժանումների կազմակերպահրավական և ֆինանսատնտեսական կարգավիճակը, ապահովելով ֆինանսատնտեսական գործունեության որոշակի ինքնուրույնություն և որոշ դեպքերում տալով նրանց իրավաբանական անձի կարգավիճակ: Որոշ գիտական կազմակերպությունների հիման վրա կարելի է ստեղծել գիտատեխնոլոգիական և ինովացիոն տիպի կազմակերպություններ (տեխնոպարկեր, բիզնես-ինկուբատորներ, տեխնոլոգիաների փոխանցման կենտրոններ և այլն): Անհրաժեշտ է ստեղծել համապատասխան կարելիության կենտրոն, որը պետք է ապահովի գիտական կազմակերպություններին և առանձին գիտնականներին իրավական օգնության տրամադրումը, աջակցի գիտական արդյունքի արտահանմանը ներքին և արտաքին շուկա և այլն:

ՀՀ ԳԱԱ-ի կազմակերպահրավական կարգավիճակը և իրավասությունները կձևակերպվեն «Գիտության և գիտատեխնիկական գործունեության մասին» ՀՀ նոր օրենքում՝ առանձին բաժնով: Այստեղ կհստակեցվեն պետության կողմից ՀՀ ԳԱԱ-ին պատվիրակվող լիազորությունները և իրավասությունները, կկանոնակարգվեն ՀՀ ԳԱԱ-ի նախագահության և համակարգի գիտահետազոտական կազմակերպությունների փոխհարաբերությունները, կձևավորվեն ՀՀ ԳԱԱ-ի որպես կառավարության և պետական կառավարման այլ մարմինների խորհրդատուի լիազորությունները, վերապահելով ՀՀ ԳԱԱ-ին գիտության պարբերական գնահատումների և փորձագիտական որոշ գործառնությունների իրականացումը:

4. Գիտական ներուժի վերարտադրության ապահովում

Գիտական ներուժի վերարտադրությունն ապահովելու համար անհրաժեշտ է կարճ ժամկետում իրականացնել գիտական ներուժի վերլուծություն, գիտական կադրերի պահանջարկի ուսումնասիրում և գնահատում: Գիտական ներուժի հաշվառման և արդյունավետ օգտագործման նպատակով անհրաժեշտ է ստեղծել ազգային բանկ, ներառելով դրանում նաև արտերկրում գործող հայ գիտնականների տվյալները: Միաժամանակ անհրաժեշտ է մշակել գիտական ներուժի զարգացման ծրագիր, որը առաջնահերթ պետք է ուղղված լինի գիտական կադրերի երիտասարդացմանը: Միջազգային ճանաչում ունեցող գիտնականների համար անհրաժեշտ է ներդնել հատուկ պայմանագրային համակարգ, որով հնարավորություն կընձեռվի նրանց համար առավել բարձր վարձատրության պայմաններ ապահովել: Երիտասարդ գիտնականների և ասպիրանտների համար անհրաժեշտ է ստեղծել դրամաշնորհների և կրթաթոշակների հատուկ համակարգ, որով կապահովվի գիտական ներուժի երիտասարդացումը և որոշակիորեն կթուլացվի արտահոսքը արտերկիր: Անհրաժեշտ է բարձրացնել գիտական աշխատանքի վարկը, ստեղծել գիտնականների և գիտական աշխատողների կյանքի ու աշխատանքի համար պատշաճ պայմաններ:

Անհրաժեշտ է իրականացնել հետբուհական կրթության բարեփոխումներ, այդ թվում՝ ստեղծել գիտական կադրերի պատրաստմանն ուղղված պետական պատվերի ձևավորման գիտականորեն հիմնավորված համակարգ, վերափոխել ասպիրանտուրայի համակարգը:

Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանվելու է գիտական աստիճանաշնորհման երկմակարդակ նոր համակարգ: Այդ համակարգի ներդրումը հետապնդելու է գիտական աստիճանաշնորհման գործընթացի մեխանիզմների հստակեցում և արդիականացում: Հիմնական նպատակն է համալսարանների և գիտական կազմակերպությունների ինքնավարության և ինքնուրույնության ապահովումը, միաժամանակ պահպանելով գիտական աստիճանաշնորհման գործընթացում որակի նկատմամբ պետական վերահսկողությունը:

Ասպիրանտուրայի հետբուհական գիտակրթական ծրագրում կընդլայնվի կրթական բաղադրիչը, այն դարձնելով համադրելի և համընթեռնելի արտերկրում գործող հետբուհական կրթական երրորդ աստիճանի հետ: Ասպիրանտուրայի կրթական ծրագիրը հաջողությամբ ավարտած և ատենախոսություն պաշտպանած անձին սահմանված կարգով ստեղծված մասնագիտական խորհուրդները կշնորհեն համապատասխան մասնագիտության դոկտորի գիտական աստիճան:

Հետդոկտորական շրջանի գիտական ստեղծագործական ծրագրի պահանջները կատարելուց հետո, սահմանված կարգով հաստատված չափանիշներին համապատասխանելու դեպքում տվյալ մասնագիտության դոկտորի գիտական աստիճան ունեցող գիտնականին կշնորհվի գիտական երկրորդ՝ գիտությունների դոկտորի աստիճան:

Գիտական աստիճանաշնորհման այդ համակարգում իբրև սկզբունք է ամրագրվելու գիտական աստիճանների շնորհումը համալսարանների և գիտական կազմակերպությունների կամ նրանց միավորումների կողմից: Աստիճանաշնորհման գործընթացում որակի վերահսկողությունը և անկախ փորձաքննությունն իրականացնելու է որակի ապահովման պետական մարմինը:

5. Գիտության ոլորտում ենթակառուցվածքի, նյութատեխնիկական բազայի արդիականացման անհրաժեշտությունը

Գիտության ոլորտում ենթակառուցվածքի, նյութատեխնիկական բազայի արդիականացումը ենթադրում է առկա նյութատեխնիկական բազայի, այդ թվում՝ թանկարժեք և բացառիկ սարքավորումների գույքագրման, գիտական կազմակերպությունների անձնագրավորման, կադրային ներուժի, ինչպես նաև ոչ նյութական ակտիվների հաշվառման առաջնահերթ իրականացում: Այնուհետև անհրաժեշտ է մշակել և իրականացնել նյութատեխնիկական բազայի արդիականացման պետական նպատակային ծրագիր:

Միաժամանակ անհրաժեշտ է ստեղծել գիտական և գիտատեխնիկական միասնական հիմնարար գրադարանային համակարգ՝ գրադարանների խոշորացմամբ և գրադարանային սպասարկման նոր տեխնոլոգիաների ներդրմամբ, ստեղծել գիտության և տեխնոլոգիաների ոլորտում գիտավերլուծական, գիտատեղեկատվական և գիտախորհրդատվական համալիր կենտրոն, այդ նպատակով «Հատուկ նշանակության գիտական կենտրոն»-ը ենթարկել գիտության ոլորտի պետական կառավարման մարմնին: Անհրաժեշտ է արդյունավետ օգտագործել և զարգացնել միասնական գիտատեղեկատվական ցանցը, ապահովել վերջինիս կապը միջազգային ցանցի հետ, վերափոխել գիտահրատարակչական գործունեությունը՝ միջազգային չափանիշներին գիտական հրատարակությունների համապատասխանության ապահովմամբ, էլեկտրոնային հրատարակությունների իրավական խնդիրների լուծմամբ:

6. Գիտության ոլորտի գիտական փորձաքննության անկախ համակարգի ստեղծում

Առաջնահերթ խնդիր է փորձագիտական անկախ և մշտական գործող համակարգի ձևավորումը և արդյունավետ գործունեության ապահովումը: Անհրաժեշտության դեպքում դրանում պետք է ընդգրկվեն նաև օտարերկրյա փորձագետներ: Այդ համակարգի արդյունավետությունը ապահովելու համար անհրաժեշտ է մշակել, սահմանված կարգով հաստատել ու անվերապահորեն կիրառել գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության գնահատման համապատասխան չափանիշներ: Որպես հիմք կարող են ընդունվել միջազգային պրակտիկայում գործող, մեր երկրում միջազգային դրամաշնորհային հիմնադրամների կողմից կիրառվող գիտական փորձաքննության մոդելները: Առաջին շրջանում գիտական փորձաքննության այդպիսի կազմակերպման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորումը կկատարվի միջազգային դրամաշնորհների միջոցներով:

7. Գիտության և տեխնոլոգիաների գերակա ուղղությունների հստակեցում

Պետական գիտատեխնիկական քաղաքականության առաջնահերթությունների սահմանումը, գիտական ներուժի հնարավորությունների համապատասխան վերլուծությունը հնարավորություն կընձեռի գիտության և տեխնոլոգիաների գերակա ուղղությունների հստակեցման համար: Անհրաժեշտ է սահմանված կարգով հաստատված չափանիշների հիման վրա վերասահմանել գիտության և տեխնոլոգիաների գերակայությունները: Այն ենթադրում է առաջին հերթին ներկայումս հաստատված գիտության գերակա ուղղությունների ցանկի փոխարեն գիտականորեն հիմնավորված նոր ցանկի մշակում և վերահաստատում: Հայագիտությունը որպես պետության համար ռազմավարական կարևոր նշանակություն ունեցող բնագավառ պետք է իր առաջնահերթ տեղն ունենա գերակայությունների ցանկում:

- Գիտական հետազոտությանների գերակայությունները որոշելիս պետք է ելնել.
- պետության համար կարևորագույն նշանակություն ունեցող ռազմավարական խնդիրներից,
 - միջազգայնորեն հեռանկարային հանդիսացող հետազոտական խնդիրներից,
 - տվյալ ուղղությամբ գիտական դպրոցի առկայությունից, կամ դրա հիմնադրման հնարավորությունից,
 - ազգային անվտանգությունից բխող խնդիրներից:

Գիտական գերակա ուղղությունների սահմանումը պետք է լինի առավելագույնս կոնկրետ և պետք է համապատասխանի թվարկված չափանիշներից մի քանիսին միաժամանակ կամ գոնե մեկին:

Միաժամանակ անհրաժեշտ է մշակել գիտության և տեխնոլոգիաների գերակայություններին համապատասխան իրականացվող գիտական ծրագրերի և թեմաների, այդ թվում նաև ինովացիոն ծրագրերի առաջնային ֆինանսավորման մեխանիզմներ:

8. Գիտության և կրթության ինտեգրում

Գիտության և կրթության ինտեգրումը անհրաժեշտ է կրթությունը մրցունակ և հրապուրիչ դարձնելու, գիտության վերարտադրությունը և տնտեսության կայուն զարգացումը ապահովելու համար: Գիտության և կրթության ինտեգրումը ապահովելու համար անհրաժեշտ է մշակել գիտության և բարձրագույն դպրոցի ինտեգրման ծրագիր: Այդ ծրագրում անհրաժեշտ է նախատեսել համապատասխան գիտական կենտրոններում բուհերի ամբիոններ և ամբիոնների մասնաձյուղերի ստեղծում, պայմանագրային հիմունքներով դրանցում մագիստրատուրայի դասընթացների, ուսանողների պրակտիկայի կազմակերպում: Միաժամանակ անհրաժեշտ է մշակել և ներդնել հետազոտական համալսարանների չափանիշները, առաջատար բուհերը վերափոխել հետազոտական համալսարանների: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է որոշ գիտական կազմակերպություններ միավորել համալսարանների հետ:

9. Գիտական արդյունքի ապրանքայնացում և դուրսբերում ներքին և արտաքին շուկա

Առաջնահերթ խնդիր է գիտական արդյունքի ապրանքայնացումը և ընդհանուր առմամբ ազգային ներդրումային (ինովացիոն) համակարգի ձևավորումը և արդյունավետ գործունեությունը: Անհրաժեշտ է հասնել նրան, որ գիտական արդյունքները որպես ապրանք դուրս բերվեն ներքին և արտաքին շուկա: Ըստ էության, անհրաժեշտ է գիտության ոլորտի բոլոր մակարդակներում լուծել առևտրայնացման խնդիրը: Նպատակ ունենալով ապահովել գիտական արդյունքի (այդ թվում՝ տեխնոլոգիաների) ապրանքայնացման խնդրի լուծումը, անհրաժեշտ է իրականացնել.

- գիտական արդյունքների (այդ թվում՝ տեխնոլոգիաների) ապրանքային ձևերի սահմանում՝ դրանց համակարգման համար պատասխանատու պետական կամ պետության մասնակցությամբ կառույցներով՝ ըստ ոլորտների, բնույթի և բնագավառների,
- մտավոր սեփականության օրենսդրության կատարելագործում միջազգային պահանջներին համապատասխան,
- ինովացիոն գործունեության համակարգի ձևավորում և գիտական արդյունքների ներդրման արդյունավետ մեխանիզմների ստեղծում,
- գիտական նորամուծությունների ոլորտում մանր ու միջին ձեռներեցության աջակցության ապահովում, գիտական կազմակերպություններին արտոնյալ վարկեր տրամադրելու համակարգի ստեղծում,
- տեխնոպարկերի՝ գիտական նորամուծությունների կենտրոնների ստեղծում, այդ թվում պետական գիտահետազոտական կազմակերպությունների հիմքի վրա,
- գիտատեխնիկական ոլորտում վենչուրային ներդրումների խրախուսում,
- նորամուծության ռիսկերի ապահովագրության զարգացում,
- պետության գործունեության ակտիվացում գյուտարարների ստեղծագործական աշխատանքի արդյունքների արտոնագրերի վաճառքի և նրանց գործունեության արդյունքները արտասահմանում պատենտավորելու հարցերում,
- գիտահետազոտական ինստիտուտների մի մասի վերակազմավորում ինովացիոն կազմակերպությունների՝ զարգացած մարքեթինգային և կոմերցիոն կառուցվածքներով,

Նշված բարեփոխումների իրականացման համար անհրաժեշտ է օրենսդրական նորմատիվ իրավական դաշտի համապատասխան կարգավորում: Գիտության առաջընթաց զարգացումն ապահովելու նպատակով, նշված բարեփոխումներին զուգահեռ անհրաժեշտ է մշակել ՀՀ-ում գիտության զարգացման պետական ռազմավարական ծրագիր:

